

Rezumat

Crima organizată, terorismul și violența sexuală au în comun stilul de raționalitate de tip „econ” iar omorul, violența domestică și tâlhăria sunt mediate de cogniții și scheme emoționale dezadaptative timpuri de tip necondiționate și condiționate dublat de factorii viscerali.

Pentru a ajunge la aceste concluzii, cercetările din domeniul științelor matematice, economiei și a psihologiei sociale au fost o provocare pentru criminaliști, medici legisti și psihologi. De la laureați al premiului Nobel în economie și decizie, precum Herbert Alexander Simon în 1978, Milton Friedman în 1979, Gary Stanley Becker în 1992 și Daniel Kahneman în 2002, Robert J. Shiller în 2013 și până azi avem două paradigme validate științific: *normativă* și *descriptivă*, care au o discrepanță majoră în conceptualizarea proceselor decizionale dar utile în descrierea proceselor decizionale în actul de omor.

Teoria normativă face referire la potențialul computațional de reprezentare și calcul rațional a prelucrărilor informaționale, operate de decident încât orice decizie luată este corectă și logică. Această teorie are formule de reprezentare și calcul/computațional pentru decizii în condiții de incertitudine/certitudine de tip multi-atribut în condiții de certitudine/incertitudine, pentru decizii în condiții de risc și de tip multi-stagiu sau pentru decizii de grup/sociale.

A doua paradigmă, denumită *descriptivă* sau *rațional limitată* ia în calcul deficitul resurselor de timp și date cognitive datorită prelucrării volumului mare de lucru, a decidentului încât individul nu se va raporta la cost-beneficiu sau la varianta optimă ci mai degrabă la formula de calcul satisfăcătoare. Aceasta înseamnă că *satisfacerea* este mediată de percepții subiective de tip cognitiv sau afectiv și/sau emoțional.

Teoriile de mai sus au contribuit major în descrierea stilurilor decizionale umane dar nu suficient în abordarea procesului decizional în actul de omor. Majoritatea studiilor pe luarea deciziilor au fost validate pe comportamentul consumatorului, pe decizii în condiții non-clinice și pe optimizarea performanțelor profesionale în domeniul bancar, industrial și pentru alte domenii asociate. Sunt foarte puține studii din perspectiva raționalității limitate pentru omor cu premeditate, terorism și tâlhărie. Iar studiile existente au la bază variabile precum factorul visceral, schemele cognitive și emoționale dezadaptative ca factor de mediator și de euristic a crimei dar cu multe critici aduse datorită studiilor experimentale reduse.

Comparativ cu studiile de mai sus, cercetările pe tulburările de personalitate sau pe trăsăturile psihopatologice de personalitate aduc noi dezvăluiri teoretico-experimentale cu privire la decidentul condamnat pentru omor. Aceste abordări au o mai bună conceptualizare clinică și o bună descriere la un decident în actul de omor. De fapt, schemele cognitive dezadaptative timpuri pot dezvolta trăsături psihopatologice de personalitate iar aceste trăsături să medieze o decizie care să ducă spre un omor. Spre exemplu, domeniul Separare și Respingere cu cele cinci scheme dezadaptative timpurii (abandon/instabilitate, neîncredere/abuz, deprivare emoțională, deficiență/rușine, izolare socială/înstrăinare), descrise și validate științific de Jeffrey R. Young în 2003, cu privire la tulburările de personalitate, aduce o nouă abordare, mult mai predictibilă și robustă în creionarea decidentului.

O altă abordare cu privire la personalitatea decidentului în actul de omor este și cercetarea lui H. J. Eysenck din perspectiva factorilor care pot defini o dimensiune psihopatologică a decidentului în actul de omor. Spre exemplu, autorii paradigmei au concluzionat că un cumul ridicat de factori nevrotism-psihotism poate duce la criminalitate. Sau un grup de factori în minus de extraversie și un plus de psihotism poate dezvolta o trăsătură de personalitate spre adicție și criminalitate. Iar aceste pattern-uri de personalitate psihopatologică poate media o decizie care duce la omor sau un stil de viață antisocială.

Studiul de față va propune să abordeze procesul decizional în actul de omor din perspectiva teoriilor normative și descriptive în actul de omor și a paradigmelor cognitive, factoriale și dimensionale ale trăsăturilor de personalitate psihopatologice în procesul decizional la un individ. Lucrarea de față cuprinde două părți:

- **partea generală** – o analiză exhaustivă a datelor din literatura de specialitate cu privire la stilurile decizionale normative vs. descriptive sau mixte la un criminal, a trăsăturilor de personalitate psihopatologice ca factor mediator la cel cu omor și a abordărilor teoretico-experimentale cognitive cu privire la schemele dezadaptative timpuri la decidenții cu omor.
- **partea specială** – conține date statistice cu privire la diferențele individuale în luarea deciziei în actul de omor. S-a urmărit diferențe între subgrupele de vârstă, sex și nivel de educație, comparații intra-grup și inter-grup, corelații empirice între trăsăturile de personalitate psihopatologice și schemele cognitive dezadaptative timpurii între grupul penitenciar și grupul non-penitenciar.

Scopul acestei cercetări a fost să propună noi instrumente psihometrice în evaluarea și testarea psihologică pentru comisiile de expertiză medico-legală psihiatrice care pot da o bună predictibilitate în creionarea tabloului de conceptualizare clinică a psihopatologiei unui decident criminal precum și pentru îmbunătățirea stilurilor de interviuri clinice standardizare în comisiile de specialitate.